

УДК 658

Тисько М.М.

кандидат економічних наук,
викладач кафедри економіки та обліку господарської діяльності
Нововолинського навчально-наукового інституту економіки
та менеджменту
Тернопільського національного економічного університету

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОСНОВА ЙОГО РОЗВИТКУ

INNOVATIVE POTENTIAL OF THE ENTERPRISE AS BASIS OF ITS DEVELOPMENT

АНОТАЦІЯ

Економічний розвиток національної економіки та її складників у сучасних умовах все більше залежить від технологічних зрушень на базі інновацій. Уміння формувати й ефективно використовувати інноваційний потенціал стає вирішальним фактором забезпечення конкурентоспроможності та розвитку вітчизняних підприємств. Саме тому важливого значення набуває процес здійснення оцінювання інноваційного потенціалу підприємства та ретельного аналізу його складників. На основі оцінки стану інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання можна визначити подальший напрям його інноваційного розвитку і здійснювати ефективне управління інноваційною діяльністю.

Ключові слова: інноваційний потенціал, інноваційний розвиток підприємства, інноваційна діяльність, інновації.

АННОТАЦИЯ

Экономическое развитие национальной экономики и ее составляющих в современных условиях все больше зависит от технологических сдвигов в базе инноваций. Умение формировать и эффективно использовать инновационный потенциал становится решающим фактором обеспечения конкурентоспособности и развития отечественных предприятий. Именно поэтому важное значение приобретает процесс осуществления оценки инновационного потенциала предприятия и тщательного анализа его составляющих. На основе оценки состояния инновационного потенциала субъектов хозяйствования можно определить дальнейшее направление его инновационного развития и осуществлять эффективное управление инновационной деятельностью.

Ключевые слова: инновационный потенциал, инновационное развитие предприятия, инновационная деятельность, инновации.

ANNOTATION

The economic development of the national economy and its components in today's conditions is increasingly dependent on technological innovations. The ability to form and effectively use innovative potential becomes a crucial factor in ensuring competitiveness and development of domestic enterprises. That is why the process of evaluating the innovative potential of the enterprise and thorough analysis of its components is of great importance. On the basis of assessment of the state of innovation potential of economic entities, one can determine the further direction of its innovation development and carry out effective management of innovation activity.

Key words: innovative potential, innovative development of the enterprise, innovation activity, innovation.

Постановка проблеми. За сучасних умов господарювання визначальним чинником у сфері інноваційних досліджень та забезпечення економічної безпеки підприємства є формування його інноваційного потенціалу. Економічне зростання на основі інноваційного розвитку під-

приємств забезпечить вирішення комплексних завдань та системних перетворень у його діяльності. Головною умовою стимулювання інноваційного розвитку підприємства є здійснення ним інноваційної діяльності, яка уможливить спроможність нарощувати й активно використовувати організаційно-економічні, техніко-технологічні та інші інноваційні можливості, що становлять інноваційний потенціал. Таким чином, актуальними залишаються питання розвитку методичних і практичних підходів до управління інноваційною діяльністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування інноваційного потенціалу підприємства присвячено роботи вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як М. Бондарчук, Ю. Бажал, М. Войнаренко, Т. Васильців, В. Геєць, Т. Іванюта, С. Ілляшенко, С. Кіреєв, О. Кириченко, А. Єпіфанова, В. Семиноженко, В. Стадник, Л. Федулова й інші.

Проте дослідження доводять, що сьогодні єдиний та цілісний підхід до створення механізму формування та управління інноваційним потенціалом підприємств є відсутнім. Це зумовлює необхідність подальших досліджень у цьому напрямі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну увагу, яка останнім часом приділяється цій темі, досі існують протиріччя з питань визначення змісту та структури інноваційного потенціалу. Таким чином, питання сутності та складників інноваційного потенціалу потребують більш детального розгляду.

Постановка завдання. Метою статті є визначення механізму управління інноваційним потенціалом підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Висока динаміка зміни навколишнього середовища вітчизняних підприємств вимагає від них використання ефективної системи управління інноваційним потенціалом, що розроблений на принципах системного підходу. Така система повинна враховувати вплив зміни навколишнього середовища підприємства та використання превентивних різноманітних методів управління.

Метою управління інноваційним потенціалом підприємства є підвищення його здатності швидко реагувати на зміни кон'юнктури ринку та зростання споживчої цінності продукції з метою максимального задоволення потреб споживачів. При цьому обсяг застосування інновацій на вітчизняних підприємствах залишається на досить низькому рівні. Необхідність реалізації інноваційних процесів та механізму управління інноваційним потенціалом зумовлена впливом підприємств на економіку в цілому.

У зв'язку з науково-технічними нововведеннями були розроблені нові підходи до дослідження науки та практики управління, такі як системний, ситуаційний, процесний та ресурсний.

Отже, необхідно провести всебічний аналіз методичних підходів до управління інноваційним потенціалом підприємства. Оскільки ситуаційний підхід виходить із системного, а ресурсний – із процесного, то аналіз повинен охоплювати два підходи, такі як системний і процесний.

Більшість сучасних вчених у галузі управління інноваційним потенціалом виділяють такі основні завдання інноваційного потенціалу, як:

- 1) визначення стратегічних напрямів інноваційної діяльності і постановка цілей у кожному з них;
- 2) орієнтація діяльності організації на інновації;
- 3) планування інноваційної діяльності організації;
- 4) вибір найоптимальнішої інноваційної стратегії розвитку для кожного напрямку діяльності;
- 5) мотивація учасників інноваційної діяльності;
- 6) організація інноваційної діяльності;
- 7) систематична оцінка результатів інноваційної діяльності.

Цей підхід цілком відображає основні цілі загальної теорії, а тому повинен використовуватися під час обґрунтування концепції управління інноваційним потенціалом підприємства.

Інноваційний потенціал не можна використовувати однаково ефективно для вирішення різних проблем, оскільки процес формування та подальшого розвитку інноваційного потенціалу будь-якого підприємства повинен бути заснованим на системних позиціях, проте при цьому необхідно враховувати особливості вирішуваного питання.

Зокрема, накопичений досвід організації управління інноваційною діяльністю як у нашій країні, так і в промислово розвинених країнах виявив низку істотних чинників.

Застосування процесного підходу в управлінні інноваційним потенціалом має такі переваги, як:

- гнучкість та адаптивність системи управління інноваційним потенціалом, що обумовлені саморегулюванням системи;

- зниження навантаження на керівників, оскільки відповідальність розподіляється між власниками інноваційних проектів;

- зниження сили та значущості дії бюрократичного механізму та його орієнтація на кінцевий продукт;

- прозорість та розуміння системи управління інноваційним потенціалом;

- можливість комплексної автоматизації процесу управління інноваційним потенціалом.

Динамічність та гнучкість системи та її внутрішніх процесів зумовлена загальним зацікавленням у збільшенні швидкості обміну ресурсами підприємства під час інноваційної діяльності.

До недоліків практичної реалізації процесного підходу на підприємстві варто віднести збільшення вимог до певного рівня кваліфікації кінцевих виконавців.

Розглянувши методологічні підходи, необхідно також проаналізувати структурні процеси управління інноваційним потенціалом. Для того, щоб виконати цей аналіз, нам потрібно розглянути функції управління, у яких розкривається сутність терміна «управління інноваційним потенціалом».

Сучасні уявлення щодо функцій управління інноваційним потенціалом характеризуються виділенням трьох груп функцій, таких як базові, оперативні та пов'язуючі функції [1, с. 123].

Базовими функціями системи управління інноваційним потенціалом є організація, планування, мотивація та контроль.

До пов'язуючих функцій можна віднести комунікації, управлінські рішення, керівництво та лідерство.

Управлінські рішення характеризуються розглядом попередніх варіантів дій, вибором керівником найприйнятнішого варіанту досягнення цілей організації, що забезпечує ефективне використання і розвиток інноваційного потенціалу серед безлічі альтернатив.

Кожна функція системи управління повинна мати своє відображення у методах управління інноваційним потенціалом.

Функції мотивації можуть розглядатися за допомогою методу реінженірингу. Цей метод допомагає суб'єктам господарювання розглядати управління інноваційним потенціалом з іншого боку, визначити оптимальне рішення для стимулювання підвищення інноваційного потенціалу.

Функція контролю та планування може знайти своє відображення у такому методі, як контролінг, що вимірює відповідність одержаних результатів поставленим цілям.

Цей метод управління інноваційним потенціалом, як і маркетингові комунікації, охоплює у собі частку кожної функції управління потенціалом.

Підсумовуючи вищесказане, можна дійти висновку про те, що проведений аналіз підходів до управління інноваційним потенціалом та розгляд функцій управління забезпечує визначення оптимального підходу до управлін-

ня інноваційним потенціалом господарюючих суб'єктів. На нашу думку, процесний підхід до управління інноваційним потенціалом варто використовувати, оскільки цей підхід охоплює у собі всі функції управління, як другорядні, так і базисні.

Процесний підхід до управління інноваційним потенціалом характеризується зниженням навантаження на керівників, оскільки відповідальність розподіляється між виконавцями інноваційних проектів, у результаті чого управління буде мати гнучку та адаптивну систему, що підходить до специфіки інновацій, тому що інновації у процесі свого створення можуть постійно змінюватися і така діяльність полягає у високому рівні ризиків для підприємства [2].

Для забезпечення сталого розвитку інноваційного потенціалу підприємства необхідно впроваджувати ефективний механізм управління, який забезпечить формування та реалізацію інноваційної стратегії.

Запропонований механізм управління інноваційним потенціалом підприємства представлений на рис. 1.

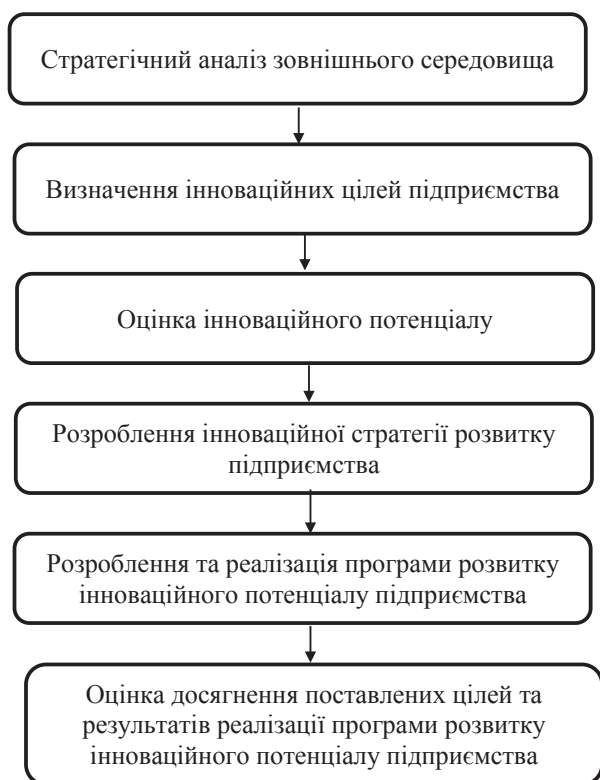

Рис. 1. Механізм управління інноваційним потенціалом підприємства

Реалізація інноваційного потенціалу не відбувається випадково, тобто без цілеспрямованого впливу на нього та управління цим процесом. Тому варто визнати, що є два завдання, які стоять перед підприємством, такі як оцінка потенціалу та його швидка реалізація.

Для оцінки потенціалу підприємства пропонується застосовувати відповідну систему показників, а для його реалізації необхідні:

- розроблення системи модулів зміни, які відображають певні зрушення в інноваційному потенціалі;

- поділ сукупності інноваційних проблем на блоки перспективних та поточних завдань підприємства;

- розроблення системи відносин персоналу, що пов'язана із вирішенням поточних та інноваційних завдань;

- розроблення системи інформації щодо впровадження інноваційного потенціалу та оцінка його ефективності з позицій прибутковості на різних стадіях життєвого циклу інноваційного процесу;

- формування системи цільових показників під час здійснення інноваційної діяльності [3, с. 60].

Інноваційний потенціал кожного підприємства залежить від масштабів та специфіки його діяльності, а ступінь використання інноваційного потенціалу визначає його інноваційні можливості та здатність підприємства сприймати нововведення. Вагомий вплив на розвиток інноваційного потенціалу підприємства мають фактори ринкового середовища.

Найслабшою ланкою розвитку інноваційного потенціалу є відсутність ефективного механізму управління.

Проведений аналіз забезпечив виявлення основних проблем управління інноваційним потенціалом підприємства, таких як:

- брак фінансових коштів, що характеризується пошуком джерел фінансування і раціональним використанням наявних перспективних напрямів інноваційної діяльності;

- відсутність методики для комплексної оцінки інноваційного потенціалу підприємства;

- необхідність технологічного та постійного переоснащення виробництва сучасним обладнанням;

- підвищена можливість виникнення ризиків, що зумовлена високою невизначеністю результату;

- відсутність потрібної інформації про потреби ринку в інноваційній продукції;

- недосконалість мотивації персоналу та неврахування підвищеної значущості окремих факторів;

- неефективна робота маркетингової служби [4, с. 5-7].

Для забезпечення сталого розвитку інноваційного потенціалу підприємства необхідним є застосування ефективного механізму управління, який забезпечить формування і реалізацію найприйнятнішого варіанту розвитку, що забезпечить найкращі кінцеві результати.

З метою швидкого реагування на зміни у ринковому середовищі підприємствам необхідно ефективно використовувати усі наявні можливості для того, щоб усі його ланки були готовими до сприйняття змін.

Інноваційний потенціал підприємства буде високим за виконання таких умов, як:

- мотивація організаційних змін;
- здійснення регулярного моніторингу якості управління;
- надання пріоритету функціям дослідження;
- пошук та інтелектуальний розвиток.

Залежно від стану інноваційного потенціалу підприємства проходить вибір та реалізація інноваційної стратегії, тому визначення його впливу на розвиток підприємства має надзвичайно важливе науково-практичне значення і є необхідним елементом постійного моніторингу рівня розвитку підприємства.

Інноваційний потенціал підприємства є багатокомпонентною динамічною системою, важливою умовою для його економічного розвитку. Наявність необхідної технічної бази, відповідного наукового потенціалу, фінансових ресурсів, контролю якості продукції, вивчення потреб ринку, розвиток технологічної інфраструктури і наявність резервів капіталу та ресурсів дають можливість реалізовувати наявний інноваційний потенціал і зробити певні кроки з метою його підвищення [5, с. 237].

Збільшення інноваційного потенціалу підприємства може здійснюватися лише завдяки розвитку його складників, внутрішнього середовища та з допомогою інших потенціалів. Визначення впливу та стану інших системоутворюючих потенціалів на інноваційний потенціал і розвиток підприємства загалом можна проводити за допомогою оцінювання готовності усіх структурних підрозділів підприємства до реалізації інноваційних проектів та оцінки поточного стану під час реалізації інноваційних проектів. Другим важливішим етапом у визначенні впливу на розвиток підприємства інноваційного потенціалу є оцінка якості й інноваційно-інвестиційної привабливості проектів. При цьому виконання поточних інноваційних процесів на відповідному рівні є ознакою високого інноваційного потенціалу і, відповідно, готовності підприємства до реалізації нових проектів.

Інноваційні можливості підприємства передусім характеризуються його забезпеченістю власними економічними ресурсами. За цієї умови суб'єкти господарювання будь-якої форми власності можуть реалізовувати свою інноваційну стратегію без залучення запозичених коштів. При цьому чинниками, які стримують інноваційну активність підприємства, є недостатня фінансова підтримка держави, нестача власних коштів, недосконалість законодавчої бази, тривалий термін окупності нововведень та високі економічні ризики. На розвиток інноваційного потенціалу підприємства негативно впливає відсутність у керівників та менеджерів підприємств розуміння необхідності впровадження портфеля інноваційних проектів та їх фінансування [6, с. 197].

Розуміючи під інноваційним потенціалом підприємства здатність та приховані можливості розвитку його інноваційної діяльності, також

варто враховувати розвиток цілісної системи факторів і умов, які необхідні для його втілення.

Здійснення інноваційної діяльності на підприємстві залежить від низки різноманітних зовнішніх і внутрішніх чинників, таких як:

- наявні темпи науково-технічного прогресу;
- глобалізація та інтернаціоналізація економіки;
- адміністративна перебудова систем управління;
- посилення конкуренції;
- розвиток інформаційних технологій;
- наявність якісних та кількісних зрушень на ринку праці.

Головною умовою для успішної діяльності підприємства є її постійна трансформація, потенціал якої залежить від сукупності вільних у відповідний момент часу ресурсів, а результативність та доцільність зміни в межах трансформаційних процесів визначають рівнем економічного ризику, який супроводжує ці процеси [7, с. 134].

Особливої актуальності набуває застосування простих форм управління та надто великий штат управлінців; поєднання примусу та свободи; встановлення стандартів якості роботи та вимога їх дотримання; керівництво у єдності групової самоорганізації та єдиноначальності. Аналіз умов середовища бізнесу показує конкуренцію, яка посилюється в усіх напрямках діяльності підприємства.

Принципи сучасного управління підприємствами підштовхують їх керівників до швидкого прийняття рішень, постійного контакту зі споживачами, надання підлеглим права прийняття відповідних рішень, заохочення їх підприємницьких здібностей. Наголос зміщується на важливу область бізнесу, орієнтацію саме на ті області, що найкраще відомі і де є більше вмінь та накопиченого досвіду.

Висновки. Отже, створення ефективного механізму управління інноваційним потенціалом на підприємстві дає змогу приймати обґрунтовані рішення у сфері управління на відповідному стратегічному рівні, знижувати ризик інноваційної діяльності у результаті впровадження комплексного оцінювання інноваційного потенціалу, підвищення ефективності використання наявних ресурсів підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гавва В.Н. Потенціал підприємства: формування та оцінювання: [навч. посіб.] / В.Н. Гавва, Е.А. Божко. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 224 с.
2. Чоботар С.В. Інноваційний потенціал підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/Okt/18_Chebot.htm
3. Шипуліна Ю.С. Критерії та методика діагностики інноваційного потенціалу промислового підприємства / Ю.С. Шипуліна // Механізм регулювання економіки. – 2008. – № 3(1). – С. 58-63.

4. Іванілов О.С. Інноваційний потенціал підприємства / О.С. Іванілов, О.М. Таряник // Економіка, фінанси, право. – 2004. – № 12. – С. 5-7.
5. Стадник В.В. Інноваційний менеджмент: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / В.В. Стадник, М.А. Йохна. – Київ: Академвидав, 2006. – 464 с.
6. Бондарчук М.К. Характеристика складових інноваційного потенціалу господарських структур в системі «інновації – фінанси – виробництво» / М.К. Бондарчук, Я.Р. Біленська // Сучасні проблеми економіки і менеджменту: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. – С. 197-198.
7. Петрович Й.М. Інноваційний потенціал управління організацією: [монографія] / Й.М. Петрович, Л.М. Прокопишин – Рашкевич // Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. – 184 с.